

Peter Bešenyei (Koszyce, Słowacja)

DZIAŁALNOŚĆ DUSZPASTERSKA WŚRÓD ROMÓW SŁOWACKICH OD ROKU 1990 PO WSPÓŁCZESNOŚĆ

Po dokonaniu spisu powszechnego ludności na Słowacji w 2001 r., 53,0% Romów zadeklarowało przynależność do Kościoła rzymskokatolickiego¹. Wiara w Boga pomaga Romom w przeżyciu i pokonaniu codziennych trudności, ubóstwa, wyłączenia poza nawias i pogardy większości społeczeństwa. Mimo tych problemów Romowie nadal się rozwijają. Jest w nich ogromna chęć życia, ekstremalna wręcz elastyczność w przystosowaniu się do nawet najtrudniejszych warunków życiowych. W miarę polepszania się warunków socjalnych Romowie otwierają się na wartości duchowe. Przyjaźń z tymi, którzy niosą im ewangeliczne posłanie jest dla nich ważniejsza, aniżeli treść samego posłania. Nigdy „nie zaprzędamy“ swojego Boga, dopóki nie sprzedamy samych siebie². Inwestycja w przyjazne relacje jest drogą wiodącą do serc Romów.

Działalność duszpasterska wśród społeczności romskiej na Słowacji ulegała stopniowej systematyzacji dopiero po upadku komunizmu. W 1990 r., podczas Konferencji Biskupów Słowackich, powstała Rada ds. Duszpasterstwa Romów i Mniejszości, której przewodniczy od 1993 r. bp Bernard Bober, biskup pomocniczy diecezji koszyckiej (od 10.07.2010 r. arcybiskup koszycki). Rada po kilkuletnich staraniach stopniowo rozszerzyła swą działalność z regionalnej na ogólnosłowacką. Jej członkowie spotykają się dwa razy w roku.

W 2006 r. opublikowano nowy plan działalności duszpasterskiej Kościoła na Słowacji, na lata 2007-2013. W tym planie jest mowa o Romach jedynie w punkcie 54., w którym zostali oni przyporządkowani grupie osób znajdujących się w potrzebie.

¹ J. Juran, *Hľadanie ciest spolupráce štátu a cirkvi pri rozvoji kultúry rómskych komunit*, <http://www.foruminst.sk/publ/egyeb/romakultura/romak_10.pdf> [dostęp: 30.09.2004 r.].

² J. Lančarič, *Katholische Zigeunerseelsorge in Deutschland*, Am Kielshof 2, Köln, informacja ustna [5.03.2007 r.].

Na Słowacji działa sześciu diecezjalnych rzymskokatolickich oraz dwóch grekokatolickich księży, jeden diakon stały i pięć siostr zakonnych, pochodzących ze społeczności romskiej: ks. František Kačo, ks. Eugen Fejcz, ks. František Telvák, ks. František Čureja, ks. Viktor Tomčányi, ks. Jozef Markovič, ks. Peter Horváth (gr. kat.), ks. Igor Čikoš (gr. kat.), diakon Michal Horvát, s. Maristella Kačová z Congregatio Iesu, s. Atanázia Holubová OSBM (bazylianka – przyp. red.), s. Šebastiána Jarková OSBM, s. Tadea Pomprová OSBM i s. Jana Kaľová (Mała Siostra Jezusa).

1. SPECYFIKA DZIAŁALNOŚCI DUSZPASTERSKIEJ WŚRÓD ROMÓW

Podczas działalności misyjnej wśród Romów spotykamy się z pewnymi specyficznymi problemami. Chodzi o niepewną sytuację w osadach, częstą migrację, trudności dzieci w szkołach, uprzedzenia, stereotypy i obustronne przejawy rasizmu, obojętności oraz brak zainteresowania zmianami u samych Romów. Ich problemy wzrastają pod wpływem poczucia stanowienia mniejszości, przez nieufność i oderwanie od większościowego społeczeństwa, które ich otacza. Dodatkowo dużą rolę odgrywa nieumiejętność współistnienia i brak poczucia odpowiedzialności Romów za samych siebie. Oczekują oni, że problemy związane z sytuacją życiową rozwiąże za nich ktoś inny, większościowe społeczeństwo, państwo.

Dla Romów charakterystyczna jest wielowarstwowość wyznania, której efektem jest nierzadko bardzo specyficzna forma pobożności. Często zgłaszają się oni do nowych organizacji wyznaniowych, które oferują im nową tożsamość opartą na religii, tożsamość, w której odnajdują poczucie szacunku do samych siebie i równości z innymi, nieromskimi wierzącymi³.

Żyją już kilka stuleci pomiędzy chrześcijańskimi obywatelami, ale również w sferze życia duchowego są nadal spychani na margines. Kultura Romów jest mieszanką elementów wielu krajów, przez które wędrowali. Romowie są chrześcijanami „upodobnionymi“ – przyjmą i przejmą religię otoczenia, w którym żyją, ale wybierają z niej jedynie to, co im odpowiada, co pasuje do ich psychiki i wyobrażeń. Niektóre przykazania odsuwają od siebie i ich życie biegnie w dalszym ciągu gładko⁴. Z chrześcijaństwa przejmują pewne kościelne święta i obyczaje z nimi związane, ale tylko w ich

³ *Návrh strednodobej koncepcie rozvoja Rómskej národnostnej menšiny v SR*, <<http://www.rml.sk/modules.php?name=News&file=print&sid=9872>> [dostęp: 29.05.2003 r.].

⁴ M. Riboldi, Comitato per la Canonizzazione, Via Commenda 5, Milano, 2000-2008, informacja ustna.

zewnątrznych przejawach. Regularne chodzenie do kościoła i przyjmowanie sakramentów zaniedbują. W Boga wierzą, ale nie chodzą do kościoła, ponieważ Bóg jest wszędzie. Ich religijność jest bardzo emocjonalna i impulsywna⁵.

Romska misja pomaga Romom, aby nie zamykali się w sobie, pomaga zapobiec utracie ich własnego dziedzictwa religijnego, któremu zagraża materializm, tłumiący każdą potrzebę bliskości z Bogiem⁶. Romowie ze środowiska o cięższej sytuacji materialnej mają szczególnie stosunek do wiary, jednak bieda i brak zapewnienia podstawowych potrzeb życiowych jest często przeszkodą dla chrześcijańskiej nadziei. Tam, gdzie nie ma nadziei na zmianę na lepsze życie powstaje miejsce dla ateizmu. Za materialną biedą, która jest bardzo widoczna, ukrywa się bieda o wiele większa – bieda duchowa. Dopóki nie zostanie wyeliminowana bieda duchowa, dopóty niemożliwe będzie usunięcie biedy materialnej. Integracji Romów ze społeczeństwem dokonujemy poprzez intensyfikację ich życia religijnego i wytworzenie wrażliwości na chrześcijański system wartości, co stanowi podstawę ich dalszego rozwoju. Podczas ewangelizacji Romów konieczne jest połączenie imprez charytatywnych, socjalnych, społecznych, kulturalnych, wychowawczych i edukacyjnych – bezpośrednio w romskich osadach. Największą uwagę poświęca się ewangelizacji romskich dzieci, ale obecnie nie zaniedbuje się również ewangelizacji dorosłych. Pracownik pełniący misję przekazuje im odwagę i pomaga zwiększyć poczucie własnej wartości, tak aby umieli działać samodzielnie również w społeczności mniejszościowej. Ważne jest prowadzenie i wspólne kroczenie, szczególnie na początku.

2. SPOSOBY PRZEJAWIANIA WIARY W PRAKTYCE

Głoszenie wiary wśród Romów jest założone nie tylko na argumentach rozumowych, ale również na przeżyciu duchowym. Romowie, żyjący na Słowacji i mieszkający w osadach bądź licznych miejskich lub wiejskich zgrupowaniach, są w większości osobami bez wykształcenia, które nie rozumieją abstrakcyjnych pojęć i dogmatycznych przejawów wiary. Dlatego też są im oferowane elementy, na które są szczególnie otwarci (zachwyty, wzruszenie, okazywanie uczuć, szacunek...).

Poprzez obecność, wspólne dzielenie życia i poświęcenie im uwagi, można łatwo osiągnąć zaufanie. Okazuje się być użyteczną pracą w małych

⁵ L. Doughtyová, *Ohně v temnotě*, Barrister a Principal, Brno 2007, s. 60.

⁶ *Smernice pre pastoračiu Rómov*, SSV, Trnava 2007, s. 33.

grupach, w których powstają przyjacielskie relacje i w których można w łatwiejszy sposób podzielić się doświadczeniami związanymi z wiarą.

W takich grupach młodzi Romowie spotykają się we własnym kontekście kulturowym⁷. Dobrze jest zacząć od dzieci, które przejawiają wrażliwość na kwestię wiary, a za ich pośrednictwem dotrzeć do dorosłych. Dotarcie tylko do młodych, bez dotarcia do ich rodziców i środowiska, w którym spędzają większość czasu, nie przynosi bowiem efektów.

Życie w rodzinie i otaczające ją środowisko odrywa od oferowanych wartości. Ale gdy zgodnie z wiarą zaczną żyć również rodzice, którzy wychowują swe dzieci, stopniowo nastąpi oczekiwana zmiana w sposobie myślenia, a w rezultacie w zachowaniu. Jest to krok, który posuwa naprzód działalność duszpasterską wśród Romów. Są im oferowane spotkania w grupach, wyjazdy motywacyjne, turnieje, obozy, występy kulturalne, odnowa duchowa, ćwiczenia duchowe. Opieramy się na doświadczeniu, że każdy młody człowiek lubi muzykę, sport, taniec, ruch. Pozyskujemy ich dla Chrystusa, aby uczestniczyli w swym ludzkim i chrześcijańskim dojrzewaniu. Narzędziami duszpasterstwa są też boiska, świetlice, sale gimnastyczne, siłownie i kluby muzyczne. Działalność charytatywna, stypendia i wycieczki służą jedynie jako uzupełniający element motywacyjny.

Bezpośredniego kontaktu z Kościołem poszukują Romowie tylko wtedy, gdy czegoś potrzebują (chrzest, pogrzeb i in.). Dobrze jest to wówczas wykorzystać, nie zrażając trudnymi do spełnienia warunkami. Całe duszpasterskie doświadczenie i mądrość można zamknąć w jednym zdaniu: *Kochać ich i mieć dla nich czas*. Romowie mają ogromną potrzebę czucia się potrzebnymi i kochanymi. Uświadamiają sobie to, że pochodzą od Boga, że ich chroni i pomaga przeżyć. Życie traktują jako dar, który przeżywają z dnia na dzień – dlatego w pełni przeżywają każdą chwilę.

Działalność misyjna ma pomóc w poprawianiu socjalnego, ekonomicznego, kulturowego poziomu życia w romskich osadach. Punktem wyjścia działalności misyjnej Kościoła są trzy kierunki: **bycie z ludźmi** w miejscach, gdzie Kościół jest obecny w małym stopniu i współdzielenie ich warunków życia, **prowadzenie dialogu**, przy czym punktami stycznymi z chrześcijaństwem jest kultura romska i romska rodzina oraz **starania o inkulturację**, podczas których dochodzi do wcielenia ewangelii do miejscowej kultury i wniesienia miejscowej kultury do życia Kościoła⁸.

⁷ Dokument końcowy [w:] *Pápežská rada pre pastoráciu migrantov a cestujúcich v spolupráci s Konferenciou Biskupov Nemecka, Šiesty svetový kongres pre pastoráciu Rómov Freising 2008*, s. 7.

⁸ L. Bučko, *Východiská misijnej činnosti cirkvi v rómskych komunitách* [w:] *Nové smery rozvoja perspektívy rómskej národnosti v pluralitnej spoločnosti: zborník príspevků z mezinárodnej konferencie*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zdravotně sociální

3. MODEL DZIAŁALNOŚCI DUSZPASTERSKIEJ

Romska młodzież jest uboga we wszystkich dziedzinach (duchowej, intelektualnej, uczuciowej, materialnej, moralnej) i znajduje się na marginesie życia. Dlatego istnieje potrzeba duszpasterstwa, skierowanego zwłaszcza na dzieci i młodzież. Skutki i świadectwo apostołatu wśród Romów są zawsze kwestią wspólnoty, która często ma za zadanie zastępować rodzinę i szkołę, ale też nieść miłosierdzie. Rozwój narodu nie dokonuje się poprzez pieniądze ani pomoc materialną czy struktury techniczne, ale w pierwszej kolejności poprzez formowanie świadomości, dojrzewanie poglądów i zwyczajów. Centralnym elementem rozwoju jest człowiek, nie pieniądze ani technika. Problemy nie zostaną rozwiązane poprzez ich odsuwanie⁹. Wtedy jedynie narosną.

Proponowany model działalności duszpasterskiej osiągamy za pomocą trzech podstawowych kroków.

Głoszenie-ewangelizacja – poprzez obecność grupy zakonników i laików, żyjących dwa do trzech lat wśród Romów. W ten sposób dojdzie do przełamania uprzedzeń, które podczas setek lat obustronnie przetrwały i jednocześnie powstaną wzajemne relacje. Ten pierwszy krok obejmuje również katechezę (szkolną i pozaszkolną), przygotowanie do sakramentów (chrzest, spowiedź, Eucharystia, bierzmowanie i małżeństwo). Regularność i porządek stopniowo zaowocują sukcesem. Romowie są często niestabilni, ale katecheza nie może być chaotyczna. Doświadczenie potwierdza, że poprzez respektowanie dokładności i porządku, stopniowo uczą się jej również Romowie. Ich wytrwałość i dyscyplina jest uwarunkowana naszą.

Oddawanie czci – sporadyczne udzielanie sakramentów i służenie w mszach świętych (na Wielkanoc i Boże Narodzenie), później raz w miesiącu, a po kilku latach obecności można odprawiać msze święte nawet dwa, trzy razy w tygodniu.

Zajęcia – ważne jest zaoferowanie różnorodnych form działalności. Budowa „centrów misyjnych“, które stają się głównymi punktami kulturalnego i duchowego życia mniejszości, stopniowo zmieniają się w zintegrowaną przestrzeń dla całej parafii.

W ewangelizacji Romów chodzi o inkulturację jako podstawowy pogląd i jednocześnie proces. Działalność duszpasterska wśród Romów jest zadaniem trudnym i wymagającym wysiłków. Często jawi się jako bezowocna, a wysiłek osób pracujących wśród Romów wydaje się być zbytecz-

fakulta, České Budějovice 2007, s. 136-145.

⁹ *Smernice pre pastoračiu Rómov, op. cit., s. 7.*

nym. Uważa się ją jako zbyt dużą inwestycję ludzkich sił, energii, środków finansowych i materialnych, a nie przynoszącą adekwatnego, oczekiwanego efektu¹⁰. Lecz z całą pewnością nie jest to praca zbędna.

4. PRZYGOTOWANIE I WYDANIE MATERIAŁÓW KATECHETYCZNYCH

Na Słowacji wydano kilka pozycji formacyjnych, przeznaczonych na rzecz misji wśród Romów. Został wydany katechizm dla dzieci, *Devleskere čhave*, w językach słowackim i romskim; życiorys błogosławionego Zefirina, *Opravdivý Róm* – dwie edycje; Biblia dla dzieci *Miri jekhto Biblija andro obrazki* ('Moja pierwsza Biblia obrazkowa') w trzech romskich dialektach, opracowana we współpracy z międzynarodową społecznością biblijną; oraz książki: *Viera v živote Rómov*, *Rómske ticho* i *Preventívny systém v rómskom svete*.

5. ROMSKIE PIELGRZYMKI

W największym miejscu pielgrzymek koszyckiej archidiecezji (w Gaboltowie), od 1992 r. w każdą pierwszą niedzielę sierpnia, ma miejsce romska pielgrzymka, która zaczyna się kilkugodzinnym kulturalno-duchowym programem, podczas którego prezentują się różne grupy Romów z różnych części Słowacji (w roku 2010 – 18. edycja wydarzenia). Ta pielgrzymka stała się ważnym momentem w życiu Romów na ich osobistej drodze do Boga, w pogłębieniu szacunku do Panienci Marii i w budowaniu wspólnego społeczeństwa. Początkową inspiracją dla tej pielgrzymki były pielgrzymki Romów do Matki Bożej Bolesnej w Limanowej, które od dawna organizuje ks. Stanisław Opocki.

6. PIELGRZYMKA DO RZYMU

Przy okazji beatyfikacji pierwszego Roma, Zefirina J. Malli, 4 maja 1997 r. podczas uroczystej mszy świętej, której przewodniczył papież Jan Paweł II, wystąpił zespół *Devleskere čhave* z Bardejowa. W uroczystości beatyfikacyjnej w Watykanie wzięło udział dziewięćdziesięciu Romów z całej Słowacji.

¹⁰ *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku*, <<http://www.pastoracnyplan.sk/?id=22> www.kbs.sk> [dostęp: 5.12.2007 r.].

7. ORGANIZACJA MIĘDZYNARODOWYCH SEMINARIÓW I KONFERENCJI

W 2000 r. miało miejsce seminarium w Bardejowie zatytułowane: *Pastorácia Rómov* ('Działalność duszpasterska wśród Romów'). W 2008 r. została zorganizowana w Koszycach konferencja *Viera v živote Rómov* ('Wiara w życiu Romów'). Natomiast w 2009 r. została zorganizowana międzynarodowa konferencja w Koszycach, której tematem był: *Preventívny systém v rómskom svete* ('System prewencji w romskim świecie').

8. POWSTANIE I DZIAŁALNOŚĆ NOWYCH CENTRÓW DUSZPASTERSKICH I PUBLICZNYCH KAPLIC W ROMSKICH OSADACH NA SŁOWACJI

Żywotność dzieła wśród Romów jest uwarunkowana zarówno osobami, jak i budowaniem struktur. Jednym z zadań duszpasterskich wśród Romów jest budowa i zarządzanie prostymi centrami misyjnymi i obiektami sakralnymi w romskich osadach. Początkową działalnością, niewymagającą wysokich nakładów, bywa postawienie prostego krzyża, gdzie w ograniczonym stopniu mogą odbywać się okazyjne nabożeństwa.

Ośrodki takie oferują zajęcia wypełniające wolny czas, naukę, rozwój zawodowy i zajęcia związane z wymianą kulturalną, gdzie Romowie mogą odkrywać wartości własnego środowiska. Bardzo ważnym elementem jest też odkrycie i szkolenie liderów z ich społeczności¹¹.

8.1. Bardejow (wschodnia Słowacja)

W 1990 r. salezianie rozpoczęli budowę nowego dzieła przeznaczonego dla Romów – w Bardejowie na Poštárce. Wybudowano kościół, który został poświęcony pierwszemu romskiemu męczennikowi – Zefirinowi Jiménezowi de Malla. Otworzono też Romskie Centrum Duszpasterskie (Rómske pastoračné centrum – RPC), które w pełni działa od 1998 r. W 2001 r. utworzono pierwsze przedszkole dla dzieci romskich, a później szkołę podstawową pierwszego stopnia.

¹¹ *Dokument końcowy, op. cit., s. 8.*

Wnętrze kościoła bł. Zefiry na Pośtarce w Bardejowie (fot. N. Gancarz, 2011)

8.2. Pečovská Nová Ves (wschodnia Słowacja)

W romskiej osadzie w 1996 r., z inicjatywy biskupa Wojtecha Kmeca, została ukończona budowa kaplicy św. Marii Goretti. W kaplicy odbywają się czasem msze święte.

8.3. Jarovnice (wschodnia Słowacja)

Szczególny rodzaj duszpasterstwa wśród Romów już od wielu lat rozwija się w romskiej osadzie w Jarovnicach. Pod względem liczby Romów jest to największa osada na Słowacji (żyje tu 4000 Romów). Działalność ewangelizacyjną w osadzie pełni s. Atanazja ze zgromadzenia św. Bazylego Wielkiego (bazylianek – przyp. red.), Małe Siostry Jezusa i salezianie. Katechezę szkolną już od dwudziestu lat gorliwie prowadzi s. Anna Semančíková, która opiekuje się również chórem dziecięcym w osadzie. Nieocenioną jest działalność Marii Palečkovéj z Uzovských Pekl'an, która odwiedza rodziny i organizuje wspólne modlitwy.

Budowa kościoła i sal katechetycznych w Jarovnicach rozpoczęła się w 1998 r. W 2000 została ukończona i oddana do użytku parafii¹².

¹² P. Bešenyei, *Rómske ticho*, Vydavateľstvo Don Bosco, Bratislava 2009, s. 70.

8.4. Snina (wschodnia Słowacja)

W Sninie już od dłuższego czasu kwestią romską zajmuje się s. Stellamaris – Anna Tóthová ze Zgromadzenia Sióstr Bożego Odkupiciela. Prowadzi ona również też kółko teatralne, Čhave Khamoro oraz regularnie organizuje warsztaty artystyczne, konkursy biblijne, wystawy i in.

8.5. Hanušovce nad Topľou (wschodnia Słowacja)

To jedna z niewielu parafii, w której udało się zaangażować Romów w życie parafii, respektując jednocześnie ich tożsamość i tradycję. Romowie mają tu swój własny chór, który uczestniczy w licznych uroczystościach organizowanych przez parafię. Romowie należą też do chóru parafialnego wraz z nieromską młodzieżą. Oprócz zajęć duchowych oferowane są również zajęcia doskonalące kwalifikacje dorosłych Romów. Została zorganizowana szkoła animacji dla młodych Romów z okolic. Duchowym przewodnikiem jest tu diakon romskiego pochodzenia, Michal Horváth, który uczestniczy w działalności duszpasterskiej Romów nie tylko w Hanušovciach, ale również w okolicy. W parafii działa jako katecheta i koordynator Centrum Wspólnotowego.

8.6. Koszyce – Lunik IX (wschodnia Słowacja)

Od lipca 2003 r. działalność duszpasterska jest oferowana również największemu romskiemu osiedlu na Słowacji – Lunik IX w Koszycach, za pośrednictwem dwóch księży diecezjalnych, którzy mieszkają na tymże osiedlu i proponują szeroką gamę duchowych i społecznych zajęć. W sierpniu 2005 r. na osiedlu Lunik IX rozpoczęto budowę centrum duszpasterskiego. Od 1 lipca 2008 r. na osiedlu działają salezjanie, którzy przejęli całkowitą opiekę nad duszpasterstwem wśród Romów i wznowili po dwuletniej przerwie budowę centrum duszpasterstwa.

8.7. Sečovce (wschodnia Słowacja)

Z inicjatywy br. Lukasa Reugemberga, benedyktyna z Kolonii nad Renem, w 2004 r. została postawiona pasyjka Chrystusa na betonowym słupie i rozpoczęto budowę kaplicy w Sečovcach, w romskiej osadzie Habeš. Pierwsza msza święta miała miejsce 2 lipca 2008 r., w święto Nawiedzenia Panny Marii, a uroczystego poświęcenia kaplicy w dniu 6 lipca 2008 r. dokonał biskup

pomocniczy archidiecezji koszyckiej¹³. Katechezę szkolną już od wielu lat prowadzi grekokatolicki ksiądz Michal Fedorčák. Osadę wielokrotnie odwiedzały Małe Siostry Jezusa, które z tamtejszymi Romami spędziły pewien czas. Miejscowy dziekan odprawia msze święte w osadzie raz w tygodniu.

8.8. Čičava (wschodnia Słowacja)

Centrum duszpasterskie dla Romów zostało założone w 2005 r. Jego działalności patronuje stowarzyszenie Horúci Tím. W 2006 r. rozpoczęto weekendowe spotkania w ramach szkoły formacyjnej. Wspólnymi wydarzeniami dla dzieci, młodzieży i dorosłych są regularnie odprawiane niedzielne msze w domu kultury w miejscowości Vranove nad Topľou, w grekokatolickiej świątyni w Soli i w domu kultury w miejscowości Hlinné. Działalność stopniowo została rozszerzona na liczne osady. Największą imprezą stał się romski festiwal muzyki gospel Festrom.

8.9. Brezno (środkowa Słowacja)

Od grudnia 2004 r. w dzielnicy romskiej w Breznie żyją Małe Siostry Jezusa. Mieszkają w bliskim sąsiedztwie Romów (na tej samej ulicy, na której mieszkają tylko Romowie) i wraz z nimi pracują, w ramach solidarności, ale i zarobkowania na życie. Pracują w tych samych miejscach i w ten sam sposób, co Romowie. Wspólnotę (*fraternité*) tworzą cztery siostry z czterech państw: Słowacji, Czech, Polski i Niemiec. Poprzez przyjaźń, jaką oferują, przekazują Romom łaskę Bożą, a swym życiem dają świadectwo, że Bóg kocha i szanuje „maluczkich“.

8.10. Plavecký štvrtok (zachodnia Słowacja)

W 2002 r. Misjonarki Miłości (Matki Teresy z Kalkuty) zdecydowały się głosić ewangelię w romskiej osadzie. Zaczęły odwiedzać rodziny, organizować krótkie katechezy i przygotowania do świąt, a w niedziele prowadzić dzieci i młodzież do kościoła. Z czasem dołączyli do nich wolontariusze. W 2003 r. rozpoczęto budowę ośrodka dla dzieci i młodzieży romskiej, które stało się miejscem spotkań, modlitwy i zabawy. We wrześniu 2004 r. otworzono przedszkole. Oprócz rozbudzania i rozwoju duchowości w dzieciach, za cel obrano sobie motywowanie do edukacji poprzez program *Vita victis* (‘Zwycięskie życie’). Romom pomaga się łączyć ich własne wartości z wartościami społeczeństwa większościowego i znajdować drogi dla obustronnie

¹³ J. Treščák, *Živý Boh zostúpil na Habeš*, „Sečovský obzor“, 2008, nr 7, s. 2-3.

Na obiedzie u Małych Sióstr Jezusa w Breznie; w środku Romka, Jana Kaľová
(fot. N. Gancarz, 2011)

korzystnego współżycia. Uczy się ich przejmować odpowiedzialność za swą przyszłość i samodzielne działanie. Siostry salezjanki prowadzą w osadzie przedszkole.

8.11. Nitra (zachodnia Słowacja)

W Nitrze zajmują się Romami siostry ze Zgromadzenia Misyjnego Służebnic Ducha Świętego (werbistek – przyp. red.) i Siostry Miłosierdzia św. Wincentego à Paulo (szarytki – przyp. red.). Kościół ewangelicki wyznania augsburskiego zainteresował się Romami w 1968 r., w Slavošovciach. Dziś działa też w miejscowości Rejdova, Dobšina, Spišská Nová Ves, Ružomberok, Gelnica i w Koszycach.

Swe projekty rozwija Słowacka Katolicka Działalność Charytatywna, jak również Diakonia Ewangeliczna¹⁴.

¹⁴ M. Lyko, *Niektoré princípy štúdia misijnej práce v kontexte pastorácie Rómov na Ústave romologických štúdií Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre* [w:] P. Bešenyi i in., *Preventívny systém v rómskom svete*, Vydavateľstvo Don Bosco, Bratislava 2010, s. 145-157.

9. DZIAŁALNOŚĆ W WIĘZIENIACH

Ordynariat sił zbrojnych, który powstał w 2003 r., umożliwia więźniom posiadanie swego kapłana. Wielu księży wykonuje posługę dla więźniów, z których 80% stanowią Romowie.

Dopóki z romskiego środowiska nie zostanie wyeliminowana duchowa bieda, niemożliwa jest skuteczna pomoc w zlikwidowaniu biedy materialnej. Integracji Romów w społeczeństwie należy dokonać w sferze wartości chrześcijańskich, poprzez aktywizację ich życia religijnego i wypracowanie zmysłu chrześcijańskiego systemu wartości, co stanowi podstawę ich dalszego rozwoju. Poprzez rozbudzenie zainteresowania wartościami duchowymi i edukacją wzrośnie wśród Romów poszanowanie samych siebie, ograniczona zostanie liczba nieletnich matek, zmaleje przestępczość i polepszą się wzajemne stosunki ze społeczeństwem większościowym. Duszpasterstwo należy kierować na program zajęć socjalno-charytatywnych i organizowanie wolnego czasu.

Thum. Małgorzata Mikoszevska

LITERATURA:

- DOUGHTYOVÁ L., *Ohně v temnotě*, Barrister a Principal, Brno 2007.
Smernice pre pastoráciu Rómov, SSV, Trnava 2007.
Dokument końcowy [w:] Pápežská rada pre pastoráciu migrantov a cestujúcich v spolupráci s Konferenciou Biskupov Nemecka, Šiesty svetový kongres pre pastoráciu Rómov Freising, 2008.
BUČKO L., *Východiská misijnej činnosti cirkvi v rómskych komunitách [w:] Nové smery rozvoja perspektívy rómskej národnosti v pluralitnej spoločnosti: zborník príspevků z mezinárodnej konferencie*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulta, České Budějovice 2007, s. 136-145.
BEŠENYEI P., *Rómske ticho*, Vydavateľstvo Don Bosco, Bratislava 2009.
TREŠČAK J., *Živý Boh zostúpil na Habeš*, „Sečovský obzor“, 2008, nr 7, s. 2-3.
LYKO M., *Niektoré princípy štúdia misijnej práce v kontexte pastorácie Rómov na Ústave romologických štúdií Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre [w:] P. BEŠENYEI i in., Preventívny systém v rómskom svete*, Vydavateľstvo Don Bosco, Bratislava 2010, s.145-157.

Peter Bešenyei

**I BUTÏ KARDINI E RAŠAJENËAR MAŠKAR RROMENËE
DR-I SLOVAKÏA KATAR-O B. 1990 ŽI AKANA**

Ada artiklo sikavel so si specifiko dre Slovakiaqëre Rromenqëri religiozitëta thaj savi butÏ keren dr-i Slovakià o rašaja e romokatolikane aj grekokatolikane khangerëqëre. O avtòro mothovel xurdikanes e khangeraqëri aktivitëta (butÏ) dr-o çendena rromane pere pla-o b. 1990.

Peter Bešenyei

**THE PASTORAL ACTIVITY AMONG THE ROMA IN SLOVAKIA
FROM 1990 TO THE PRESENT**

The article presents the specificity of Slovak Roma religiousness and the directions of the ministry organized by the Roman and Greek Catholic Church in Slovakia. The author portrays in detail the activity of the Church in particular Roma settlements and its development after 1990.